

ERNEST SHACKLETON,

AKINEK A NEVE EGYBEFORRT A KITARTÁSSAL

Ernest Shackleton a sarkvidéki expedíciók hőskorának egyik kiemelkedő alakja volt. Ugyanakkor nem is annyira a felfedezései, sokkal inkább a veszélyes és szélsőséges helyzetekben mutatott vezetői képességei, valamint rendíthetetlen kitartása miatt vált sokak számára példaképpé.

Szerző: Fazakas László

gettyimages®
Credit: Hulton Archive

Az angol és ír felmenőkkel rendelkező Sir Ernest Shackleton 1874. február 15-én született az írországi Kilkea faluban. Nemesi család sarja volt, akik a 18. században költöztek Yorkshire-ből az ír szigetre, majd 1884-ben ismét vissza Angliába, London egyik elővárosába. A viktoriánus kori társadalom irányvonalát követve az otthoni környezetet erősen konzervatív és mélyen vallásos szemlélet dominálta. Ennek ellenére az ifjú Ernest a szabadabb gondolkodás híve lett. Testvéreit – akik közül nyolc lány és egy fiú volt – szintén arra bátorította, hogy merjenek gátlások és kötöttségek nélkül élni.

1887-ben beiratkozott a Dulwich College bentlakásos fiúiskolába. Osztálytársai, tanárai szerint jó kedélyű, barátságos természete volt – bár ha az ír származására tettek megjegyzést, akkor hamar indulatos tudott lenni. Független, kalandvágyó karakteréből fakadóan a legkevésbé sem kedvelte a merev, bigott bentlakásos miliőt – az iskolát pedig roppantul unta. Egy idő után aztán végképp belefáradt az egyhangú tananyagba, és a jóval több izgalmat kínáló tengerészetre váltott. Családja azonban nem tudta finanszírozni Ernest vágyait, így a Királyi Haditengerészet helyett egy liverpooli kereskedelmi

hajó kadétjaként kezdte elsajátítani a matróztudomány csínját-bínját.

A tapasztalatszerzés útján

A mindössze 16 éves ifjú a North Western Shipping Company Hoghton Tower nevű hajóján helyezkedett el. A vitorlásán töltött idő alatt nagyon sok országba eljutott, számos kultúrával megismerkedett. Közben kitanulta a tengerészet gyakorlati és elméleti részét, továbbá igencsak értékes tapasztalatokat szerzett a téli hajózás kapcsán. 1896-ban első tiszti vizsgát tett, két évvel később

pedig Szingapúrban megszerezte a kapitányi bizonyítványt. Karrierje tehát szépen haladt előre, de Shackleton számára egyre fullasztóbbá kezdett válni a rutinszerű, monoton hajósélet. Ebből adódóan folyamatosan kereste azokat a lehetőségeket, amelyek egy izgalmasabb élet reményével kecsegtették.

Az áttörést a Királyi Földrajzi Társaságba történő felvétel hozta el számára, mivel a patinás intézmény falai között olyan személyekkel ismerkedett meg, akik megadhatták mindazt, amire Shackleton vágyott: pénzt, kalandot és hírnevet. Sors-

Az áttörést a Királyi Földrajzi Társaságba történő felvétel hozta el számára: egy kapcsolat révén sikerült beszerveznie magát a Nemzeti Antarktiszi Expedíció tagjai közé.

fordító volt, amikor egyik ilyen kapcsolata révén sikerült beszerveznie magát az éppen akkor alakuló Nemzeti Antarktisz Expedíció tagjai közé.

Az első expedíció

Rövidesen Shackleton azon kapta magát, hogy a Discovery harmadtisztjeként hajózik az Antarktisz irányába. A hajó kapitánya és az expedíció vezetője az a Robert Falcon Scott volt, aki a későbbiekben nagy versenyt futott Amundsennel a Déli-sark eléréseért. Scott szigorú fegyelmet, katonás rendet követelt a hajó legénységétől (jóllehet a hajó nem tartozott a Királyi Haditengerészet kötelékébe), Shackleton viszont hajlamos volt ezeket könnyelműen venni, ami hosszú távon törést okozott kettejük kapcsolatában.

A hajó 1901 augusztusában bontott vitorlát, és kevesebb mint hat hónap után már a Ross-selfjég határánál horgonyzott. Shackleton itt egy léggömbre szállva fotókat készített, közben a South Polar Expedition című magazint is szerkesztette, majd részese lett annak a kis csapatnak is, amely a Déli-sark elérését vette célba. Ez utóbbi azonban nem sikerült, noha így is kimagasló teljesítményt

nyújtottak: ők voltak az elsők a világon, akik elérték a 82° 17' szélességi fokot, ezzel megdöntve a korábbi csúcstartó, Carsten Borchgrevink rekordját. A „sarktámadásról” visszatérve Scott úgy döntött, hogy kivizsgálja a csapat egészségügyi állapotát. Ekkor derült ki, hogy Shackleton eléggé rossz bőrben van, ezért a kapitány egy Anglia felé tartó hajóval hazaküldte.

A következő évek többnyire a bizonytalanság jegyében teltek, ám Shackleton soha nem adta fel azon álmát, hogy egyszer ismét visszatérjen az Antarktiszra. Végül egy dúsgazdag támogatónak és néhány jelentősebb adományozónak köszönhetően sikerült annyit összekalapoznia, ami nagyjából fedezte az új expedíció költségeit.

A Nimród-expedíció

A felfedezőutat hivatalosan Brit Antarktisz Expedíció névre keresztelték, de később az 1907-ben vásárolt vitorlás hajó neve (Nimród) után hívták rá. A Nimród 1907. július 30-án hagyta el London kikötőjét. A cél az Antarktisz, onnan pedig a déli mágneses pólus és a Déli-sark elérése volt. 1908 januárjában érték el a kontinens partjait, ahol lehorgonyoztak, és a Royds-foknál kiépítették a bázisállomásukat.

A sark eléréseére tett kísérlet 1908. október 29-én vette kezdetét. Valamivel több mint három hónap múlva, 1909. január 9-én új rekordot állítottak fel, hiszen elérték a 88° 23' déli szélességi fokot. De nem maradt sok okuk az ünneplésre, mivel a rossz időjárási viszonyok, a készletek gyors apadása és a kimerültség visszafordulásra kényszerítette őket. Pedig ekkor már mindössze 180 kilométerre voltak a földrajzi Déli-sarktól. A továbbhaladás azonban túlságosan kockázatosnak bizonyult. Shackleton tehát gyorsan leszúrta a brit birodalmi lobogót, és azonnal elindult vissza, a bázisállomás felé.

Noha az expedíció nem érte el a Déli-sarkot, Shackleton óriási sikert aratott. Tömegek ünnepelték a Nimród legénységét, és a brit lapok nem győzték dicsérni a bátor felfedezőket. Shackleton kitüntetések és címek garmadáját kapta: a király lovaggá ütötte, a walesi herceg az egyik legnagyobb tengerészeti elismerésben részesítette, a Földrajzi Társaság Polar Medallal jutalmazta, a világítótornyokat képviselő patinás Trinity Ház pedig a Young Brotherrel díjazta.

A Brit Birodalom hőse

A Nimród-expedíció híre nemcsak Angliát, hanem az egész világot lázba hozta, ezért Shackleton 1910-ben egy gigászi, 123 állomásból álló előadói körútra indult. Ennek részeként Buda-

pesten, a Magyar Nemzeti Múzeum dísztermében is nagy sikerű előadást tartott. A hatalmas érdeklődés részben annak volt köszönhető, hogy Shackleton roppant szerénységgel mesélt az általa tapasztalt élményekről. Emellett soha nem felejtette el megemlíteni vagy akár név szerint kiemelni a legénység tagjait.

Az ismertség ugyanakkor nem járt tetemes vagyonnal, így Shackleton az expedícióra felvett kölcsönöket nem tudta visszafizetni: rövidesen csődökzeli helyzetbe került. Szerencséjére az állam a segítségére sietett, és hitelezőinek egy része is elengedte a tartozását.

Stabilizálódó pénzügyi helyzete ellenére Shackleton kockázatos befektetések felé orientálódott. Új-zélandi dohánygyárakba és nagybányai aranybányákba fektette a megmaradt pénzét – ez utóbbi miatt gyakran látogatott Budapestre, ahol barátokat is szerzett magának. Hegedűs Sándorral például annyira jóban lettek, hogy később Shackleton újszülött gyermekének keresztapja is ő lett. Pénzügyi befektetései azonban nem hoztak hasznot, ezért Shackleton kénytelen volt lemondani a Déli-sark meghódításáról. Jóllehet a Déli-sark elérését, az egyik legnagyobb tervét az élet keresztbe húzta, Shackleton nem csüggedt,

A Nimród 1907. július 30-án hagyta el London kikötőjét: a cél az Antarktisz és a Déli-sark elérése volt.

A szánhúzókutya elhagyják az Endurance vitorlást. Shackleton a hajóról figyelte az eseményeket.

Ernest Shackleton egy szán-
húzóval a fedélzeten 1914-ben

**Az ismertség nem
járt tetemes
vagyonnal:
Shackleton az
expedíció után
rövidesen
csődközeli
helyzetbe került.**

és gyorsan szőtt egy másikat. Az új cél az Antarktisz átszelése lett – ezt azután határozta el, hogy hírt kapott róla, hogy a hasonló célokat kergető Wilhelm Filchner expedíciója kudarcot vallott.

A birodalmi transzantarktiszi expedíció

Shackleton szavaival élve ez az expedíció „az antarktiszi utazások utolsó nagy kihívása”. Grandiózus terveit a London Timesnak küldött nyílt levelében tudatta a világgal 1913. december 29-én. Bár az expedíció finanszírozása újfent komoly akadályokat görgött Shackleton elé, ezúttal – hírnevét is latba vetve – könnyebben talált támogatókra. A magánadományok mellett az állam is beszállt egy 10 ezer fontos összeggel az elsőre kimenetelűnek tűnő kalandba. A költségek összegyűjtése után a megfelelő hajó beszerzése és a legénység kiválasztása következett. Mivel az expedíció két csapatra oszlott, ezért két hajóra volt szükség. Shack-

leton először megvásárolta a saját legénységének kiszemelt hajót, a Polarist, amit azonnal át keresztelt Endurance névre, majd egy jóval kisebb összegért a másik csapathoz adta az Aurorát. Az elgondolás szerint Shackleton és a Weddell-tengeri csapat úgy akarta átszelni az Antarktisz, hogy a másik, a Ross-tengeri csapat a kontinens túloldaláról a Déli-sarkig behatolva élelmiszerkészleteket helyez el a tervezett útvonalon, így garantálva a Weddell tagjainak folyamatos ellátását. Miután minden előkészülettel megvoltak, kitört a Nagy Háború: Shackleton nem tehetett mást, a kormányra bízta az expedíció sorsát. Winston Churchill, aki akkoriban a tengerészeti minisztérium feje volt, egyszerűen táviratban jelezte, hogy bontsanak vitorlát és induljanak. 1914 decemberében már az Antarktisz partvidékén jártak, azonban a vártnál korábban zajló jég roppant mód megnehezítette a navigációt. Ennél is kellemetlenebb helyzet állt elő

Frank Hurley Ernest Shackleton társaságában nyúzza a vacsorához lőtt pingvint

1915 januárjában, amikor is a Weddell-tengeren lévő Endurance a jég fogságába került. Shackleton, más lehetőséget nem látva, elrendelte, hogy a hajót és a legénységet készítsék fel az áttelelésre.

A jég csupán szeptember környékén kezdett töredezni, ám ez végül nem a szabadságot, hanem a hajó végső elhagyását jelentette, mivel a hatalmas jégtáblák fokozatosan összeroppantották a hajó testét. A legénység az összes felszereléssel együtt „jégre szállt”, és tábort vert. Bő másfél hónap múlva az Endurance elsüllyedt, Shackletonék pedig teljesen magukra maradtak.

Végjáték

Az Óceántáborban – így nevezték el ideiglenes szálláshelyüket – végül két hónapot töltöttek. Ez idő alatt többször is megpróbáltak eljutni egy 400 kilométerre lévő készletlerakathoz, de ez egyszer sem sikerült. 1916 áprilisában a jégtáblák ismét töredezni kezdtek, mely során csatornaszerű vízi fo-

lyosók keletkeztek. A lehetőséget azonnal kihasználva az Endurance-ról magukkal hozott mentőcsónakokba szálltak, és teljes erejükkel evezni kezdtek. Meglett az eredménye: öt kemény nap után elérték az Elefánt-szigetet, s ezzel 497 hosszú nap után ismét szárazföldön tudhatták magukat. Innen Shackleton egy ötfős csapat élén vízre szállt, hogy elevezzon Déli-Georgia szigetére, ahonnan remélhetőleg segítséget tud kérni a szigeten maradt társai megmentésére.

A vállalkozás korántsem bizonyult veszélytelennek: sötétség, hideg és hatalmas hullámok között kellett boldogulniuk. Utólag nézve majdhogynem lehetetlennek tűnt, de akkor és ott bizony nem volt más választásuk. Végül két, embert próbáló hét után, 1916. május 8-án megpillantották Déli-Georgia szigetét. Ezt nagyrészt Frank Worsley, az Endurance kapitányának és navigációs tehetségének köszönhetők.

Jóllehet ez még nem jelentette azt, hogy megmenekültek, mivel a bálnavadász települések a sziget északi oldalán voltak. Légvonalban mindössze 54 kilométert kellett volna megtenni, de az oda vezető utat hatalmas hegyek övezték. Végül egy 36 órás kimerítő gyaloglást követően értek célba, ezután pedig a bálnavadászok és a chilei kormány segítségével az Elefánt-szigeten rekedt huszonkét társukat is kimenekítették.

Tisztelet a bátraknak

Csodával határos módon az expedíció során senki sem veszítette életét. Ez Shackleton számára óriási megkönnyebbülést jelentett. Valószínűleg a legénység sorából is sokan gondolták azt, hogy az expedícióból mentőexpedícióvá alakult küldetésnek ez volt a legnagyobb teljesítménye. Tudták, hogy túlélésük jelentős részben Shackleton kivételes személyiségéből fakadt. Ő ugyanis született vezér volt. Olyan ritka vezetői képességekkel rendelkezett, melyeknek köszönhetően még a legmostohább körülmények között sínylő csapatot is sikeresen tudta lelkesíteni és életben tartani. Emellett kiváló pszichológusnak és emberismerőnek számított: gyakorlatilag mindenkivel elhitette, hogy az illető a csapat fontos és értékes tagja, ezzel akár kínok között is magasan tartva a morált.

Az első világháborút követően, egy újabb expedíció keretében, Shackleton még egyszer visszatért az Antarktisz környékére, de ekkorra már komoly egészségügyi problémákkal küszködött. A Déli-Georgia szigeten állapota folyamatosan rosszabbodott, végül 1922. január 5-én szívrohamban meghalt. Ezzel lényegében a nagy sarkvidéki expedíciók aranykora is lezárult. ■